

Thorstrup Sogn i Øster Horne Herred.

Efter Præsteindberetningerne fra Ribe Stift 1765.

Af J. Carl Christensen.

Biskop J. K. Bloch i Ribe henvendte sig i Aaret 1765 til Præsterne i Ribe Stift og anmodede dem om at udarbejde en Beskrivelse af deres Sogne og heri fortælle om forskellige Ting, som Biskoppen nærmere angav.

I de nærmest følgende Aar indsendte næsten alle Præsterne de ønskede Sognebeskrivelser, men der er meget stor Forskel paa disse; nogle Præster har indskrænket sig til at skrive det mindst mulige, saa de har klaret sig med nogle faa Sider, andre derimod har skrevet vidt og bredt, saa man næsten synes, at det somme Steder er for meget.

Helt igennem er de gamle Indberetninger dog meget interessante; de giver udmærkede Oplysninger om mange forskellige Ting.

Indberetningerne er for mange Aar siden havnede i Ribe Latinskoles Bibliotek, men kort efter at være blevet Chef for Landsarkivet i Viborg fik Landsarkivar Aakjær udvirket, at de gamle Papirer blev afleverede til Landsarkivet, hvor de selvfølgelig ogsaa rettest hører hjemme. Her ligger de nu, smukt ordnede i fire ret store Pakker.

I Tiden før jeg tog min Afsked fra Betjentstillingen ved Landsarkivet i Viborg tænkte jeg ofte paa, at de gamle Indberetninger burde afskrives og trykkes, især da en Del af dem er ikke saa lidt medtagne af Fugt og derfor let vil blive ødelagte.

Den 1. April 1939 tog jeg min Afsked, og i Sommeren

derefter begyndte jeg at afskrive de gamle Indberetninger. Jeg begyndte med Øster Horne Herred; Egnen deromkring er min Barndomsegn og havde, som rimeligt var, min særlige Interesse.

Jeg har derefter fortsat med de forskellige Herreder i alfabetisk Orden.

Det afskrevne vil, efterhaanden som der bliver Plads, blive trykt i Jyske Samlinger, hvis Redaktion interesserer sig meget for Sagen.

De forskellige Præster har ikke nær benyttet den samme Retskrivning og Stavemaade; jeg har derfor, for at gøre Arbejdet saa ensartet som muligt, moderniseret Retskrivningen, men dog beholdt en Del karakteristiske Ord og Vendinger, ogsaa i Ord som Kjøbstad, kjende, -kjær o. l. brugt den ældre Stavemaade.

Latinske Ord og Sætninger er gengivet, som de er skrevne.

Enkelte græske Ord er derimod oversatte til Dansk.

Hvor Alderdom og Tidens Tand har fortæret noget af den gamle Skrift, har jeg jo maattet angive den med

Fra den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse modtog jeg i 1939 en Understøttelse til Arbejdet. Jeg bringer min ærbødigste Tak herfor.

J. Carl Christensen.

Thorstrup Sogn.

Om Præsterne i Thorstrup Sogn have følgende Efterretning:

1. Herr Christen Nielsen har været her fra 1532 til 1542, følgelig har han været Catholico-Reformatus.
2. Herr Niels Glambek kom her 1542, men vides ej naar døde. Samme skal have været en Adelsmand og af usædvanlig Legemsstørrelse.
3. Herr Lauge Raun kom næst efter forrige og døde den 22. Aug. 1579.
4. Herr Christen Christensen døde den 6. Maj 1601.

5. Herr Christen Mikkelsen døde 1633.
6. Herr Mads Hansen Trane døde den 14. August 1645, efterlod sig 3 Døtre som blev gift med Bønder i Horne Sogn og bekom til Medgift Plovjern af Ægstaal, tvende af disse Plovjern findes endnu i Sognet.
7. Herr Lambert Poulsen døde den 4. Juni 1672. Var en Præstesøn fra Øsse, hans Datter Karen var i Ægteskab med de næstfølgende to Præster.
8. Herr Gregers Iversen døde den 27. Marts 1675. En Datter af ham blev gift med en Degn i Ølgod ved Navn Anders Christensen, hvis Søn Gregers Andersen endnu er Degn i Ølgod, og har været der siden 1709.
9. Herr Christen Mortensen Friis, født i Ribe den 15. Januar 1650, blev indsat til Præst for disse Menigheder den 13. Maj 1675, 1683 blev han Provst, og døde 1695, $\frac{4}{6}$.
10. Herr Bagge Carstensen Broder til Mag. Maturin Carstensen i Jerne, født i Ribe, død 1699, Aar 28, min. $3\frac{3}{4}$. Blev gift med Vibekke Nielsdatter Hoe i hendes Alders 15 Aar, en Datter af Herr Niels Jensen Hoe og Magrete Lauridsdatter Baggesen fra Hoe Præstegaard; denne Vibekke kom siden i Ægteskab med de tre følgende Præster, og døde 1754.
11. Herr Thor Lauridsen Møller, en Søn af Borgmester Laurids Thorsen i Varde. Han havde en Broder, Laurids Lauridsen Møller, som for faa Aar siden var Pedel ved Universitetet, efter et Aars Forløb døde han 1700, den 15. Juni æt[atis] 30.
12. Herr Morten Hansen Friis, en Præstesøn fra Vilslev, døde 1705, æt[atis] 28.
13. Herr Clemen Veile, hans Fader var Herr Laurids

Veile, Sognepræst til Følleslev og Særslev Menighed i Sjælland. Med forbemeldte Vibekke Nielsdatter Hoe avlede han Laurids Veile, Silkefarver i Kiøbenhavn, Jens Veile, Skrædersvend, Magrete Veile, gift med Raadsmand Knudsen i Varde. Anne Veile, død ugift. Maren Veile, gift med Birkedommer Junghans i Vordingborg. Han var nogle Aar Provst i Herredet, døde den 27. Februar 1728.

14. Herr Christen Høst, gift med Karen Holmsted, en Datter af Etatsraad Friderik Holmstad i Kiøbenhavn. Blev indsat til Præst for disse Menigheder den 6. Juni 1728, hvorfra han blev kaldet til Præst for Helsing og Drøsselberg i Sjælland.
15. Herr Laurids Lund, kaldet den 10. Februar 1731, indsat den 8. April derefter. Havde tilforn fra den 19. Juni 1711 været Capellan ved Catrine Kirke i Ribe. 1741 kaldet til Vang i Volders Provsti i Norge, hvorfra han kom til Hersted-Øster i Sjælland, og døde der 1748. Var 3 Gange gift, hans første Hustru døde i Ribe, den anden Elisabeth Jonasdatter døde i Norge, den tredie var en Datter af Herr Gosman i Ribe, først gift med Herr Bejerholm, som var Hospitalspræst i Ribe, og siden Præst ved Frue Kirke i Aarhus og Provst over Ning Herred, hvor han døde 1736.

1745 havde Herr Lund Bryllup med denne hans sidste Hustru. Blev Provst i Ø. Herred, Aaret før han rejste herfra.

16. Herr Oluf Hansen Bager, født i Kvong Præstegaard. Forhen Rektor i Veile, og Sognepræst for Vinding Menighed. 1741 kaldet til Vang i Valders, hvilket Embede han ved Mageskifte overlod til Herr Lund, der som en Nordmand hellere vilde

til Norge, allerhelst da han mente at det var Vang i Hedemarkens Provsti, som skal være af langt større Indkomster. Herr Lund fortrød siden Byttet, men forsildig. Herr Bager blev indsat den 27. Oktober 1741 og døde den 4. December 1754. Var først gift med Magdalene Rasmusdatter Fog, som døde 1748, Aaret efter indlod han sig atter i Ægteskab med Mette Marie Poulsen fra Ribe, som lever endnu sammesteds. Af første Ægteskab efterlod han sig 5 Børn, Hans Bager, Apotekersvend, og 4 Døtre.

17. Nuværende Præst, Ludvig Pontoppidan, født i Thorkildstrup Præstegaard paa Falster, den 11. December 1728, blev 1740 sat under privat Information hos Herr Professor Jens Vorm, daværende Conrektor ved Aarhus Domscole. 1743 blev antagen som Discipel i dens øverste Lectie. Depo- nerede 1746. Tog Examen Philosophicum 1747 og Theologicum 1750 under Doct. Wøldike og Holm. Prædikede strax for Demiss under den første. Blev 1748 beskikket til anden Lektiehører og 1751 til tredie Lektiehører ved Aarhus Skole. Baade som Discipel og Hører nød megen oprigtig Kiærlighed af velbemeldte Herr Professor Worm, samt var den første Discipel han dimitterede som Rec- tor Scholæ.

1755 den 31. Januar kaldet til dette Embede.

Den 26. Marts ordineret af Herr Biskop Bror- son. Ankom hertil Stedet den 29. Marts og indsat den 13. April. Lever i Ægteskab med Franciska Lovisa Pontoppidan, en Datter af sl. Herr Procu- rator Pontoppidan. Var 1756 velsignet med en Datter, Anna Helena, som døde $\frac{3}{4}$ Aar gammel.

Min Fader, Doctor Christian Pontoppidan var

født i Aarhus den 16. Juli 1696, døde sammesteds den 16. August 1765. Min sl. Moders Navn var Anna Hansdatter Flindt, en Købmandsdatter af Saxkiøbing i Lolland, født den 16. November 1703, kom i Ægteskab med min sl. Fader 1724, døde den 19. Januar 1763. Hun var en i Sandhed from og gudfrygtig Kone, blev Moder til 6 Børn, først 3 Sønner og derefter 3 Døtre, hvoraf de yngste af hvert Kiøn ere døde i deres Barndom.

Thorstrup og Horne Kirker haver, saavel som Hodde og Tirstrup Kirker, haft lige Skiæbne med Ansager Kirke, og videre Efterretning om Jure Patronatus til disse Kirker, end den allerede fra Herr Jessen indsendte, ved jeg ikke at meddele.

Begge Kirker er i meget god Stand, overalt tækkede med Bly, i 1765 forsynede med nye Messehagler og Skjorter.

Thorstrup Kirke, som er den mindste, har alene Hvælving over Choret, over det øvrige Fjelle-Loft. Haver et Taarn, hvori hænger en god Klokke uden Inskription. Den blev 1757 prydet med en ny Altertavle og 1765 med 5 nye Vinduer. Kirkens Hartkorn er 14 Td. 6 skp. Tilliggende Eng 4 skp. 3 fdk. Dens visse Afgifter ere 4 Rdl. 2 mk. 4 sk.

Thorstrup har vel sit Navn efter Thor.

Horne Kirke er større og hvælvet overalt, dens Taarn blev 1760 fra Grunden af opmuret og Aaret efter blev deri ophængt en ny meget god Klokke, paa sammes ene Side læses Andreas Charles Teilman, og paa den anden Caspar Kønig me fecit Viburgi 1760.

Under Hvælvingen i den vestre Ende af Kirken staar med rød Farve og gammeldags Skrift:

»Completa est fabrica ista 1557«¹⁾. [Dette Byggearbejde blev fuldendt 1557.]

I Coret sidder en liden Tavle paa Væggen hvorpaa staar:

»Her uden for ligger begravet Velbn. sl. Mogens Krag til Aggerkrog. Hensov d. 11. September 1582, udi hans Alder 79 og hans sl. Frue Welbn. Edel Juul, hensov den 4. Maj 1575, udi hendes Alder 67. Venter en glædelig Opstandelse paa Dommens Dag«.

Altertavlen og Prædikestolen er malede 1747.
Kirkens Hartkorn:

Kirkens Hartkorn er 25 Td. 4 skp. Tilliggende Eng 7 skp. 2 alb. Dens visse Udgifter 5 Rdl. 4 mk. 9 sk. Navnet siges at have sin Oprindelse af et Riv i Havet, som skal være lige vesten for den, der af Søfolk kaldes Hornet.

Vissere ved jeg at der skal have været, og mulig endnu er, gamle Dokumenter til, hvor der meldes om Øster Horns Herred, Vester Horns Herred og Nørre Horns Herred.

Horne Kirke er og virkelig Centrum for disse 3 Herreder, saa at Øster Herred ligger østen og sydøst, Vester Herred vesten og sydvest og Nørre Herred nord for den.

Thorstrup Sogns Kongetiende er henlagt til Varde Hospital, dens Hartkorn er . . . [ikke anført].

Horne Sogns Kongetiende nydes af Landphysico i Ribe, dens Hartkorn er 17 Td. 4 skp.

¹⁾ Dette Aarstal er næppe rigtigt læst.

Konge-Kvægtienden i begge Sogne oppebæres af Lundenæs Ejere.

Præstegaardens Hartkorn er 10 Td. 7 skp.

Saavidt jeg har kunnet spore er den Gudskelov hidindtil sparet for Ildebrand.

Siden Herr Christen Mortensen Friis var Præst her, er intet kostet paa den, uden til allerhøjeste Nødvendighed.

Ved min Ankomst var en stor Del af dens Bygning faldefærdig. 1759 byggede jeg 14 Fag og 1765 33 Fag Hus. Og i 76 Fag Hus har jeg ladet Væggene opmure med brændte Sten, da de tilforn allesammen vare klinede eller Lervægge.

Thorstrup Sogns contribuerende Hartkorn er 112 Td. 6 skp. $\frac{1}{2}$ alb.

Byernes Navne er Siig, hvori er 21 Beboere, Tastrup 4 Beboere, Tange 3 Beboere, Vagtborg 1 Beboer, Ouenbøl 11 Beboere, Yderik 9 Beboere, Fierhøje 2 Beboere, Vartou 1 Beboer, Stokbæk 1 Beboer, Lindinggaard 1 Beboer, Linding Mølle 1 Beboer, Folager 1 Beboer, Tradsborg 1 Beboer, Sækbæk eller Kragelund 2 Beboere, Olling 2 Beboere, Nørholms Mølle og 4 Huse ligger under Hovedgaards Taxt.

Horne Sogns contribuerende Hartkorn er 157 Td. 3 skp. 1 fdk. og 2 alb.

Byernes Navne er Bjallerup 8 B., Bounum 10 B., Lervad 4 B., Asp 3 B., Deigaard 3 B., Hornelund 5 B., Rotbøl 4 B., Et Hus ved Kirken 1 B., Kirkevad 2 B., Stonsig 10 B., Teilgaarden 2 B., Fruerlund 4 B., Tromborg 1 B., Stauskiær 1 B., Bierremose 7 B., Transbøl 5 B., Hindsig 4 B., Gunderup 6 B., Malle 12 B., Annexgaard Moesgaard 2 Beboere.

Tallet paa samtlige Indbyggere i begge Sognene, smaa Børn iberegnete ere 956.

Førend Extra-Skatten blev paabuden, eller 1762, var der over 50 Personer flere. Da der nu siden den Tid aarlig ere født over 20 flere end døde, saa kan deraf sees, hvad Tieneste Extra-Skatten gjør Landet ved at jage Folk ud.

Ved disse Sogne ere hverken Hospitaler eller nogen Slags Legata.

Vores Fattigprotokol viser: for indeværende Aar nyder 14 Almissee-Lemmer i begge Sogne 18 Td. 6 skp. Rug og 25 Rdl. 12 sk. til deres Underholdning.

Om Nørholm giver hosfølgende Beskrivelse, forfattet af Ejeren for 11 Aar siden, god Underretning og ved jeg intet dertil at føje, uden at Ladegaarden i Aarene 1759 til 1765 opført af Grundmur, langt større end den var tilforn, lige vesten for det store Hus af Borggaarden, paa en Plads, hvor der tilforn laa en stor Banke, som blev bortført og udjævnet.

Til Nørholm og Lunderup ligger 695 Td. 5 skp. 3 fdk. 2½ alb., Contribuerende Hartkorn, Bøndergods. Her i disse Sogne er Velb. Herr Teilmann største Lodsejer, da han ejer noget mere end Halvdelen.

Ligeledes i Ansager og Tistrup Sogne, Hodde Sogn ejer han altsammen. I Øsse og Nesberg Sogne er han og største Lodsejer. Forresten har han Gods i Varde, Lyne, Starup, Nebel og Oxby Sogne.

Paa Nørholm bliver i denne Vinter og aarlig staldede 162 Øxne, foruden 56 Køer og smaa Stude, 200 Faar og 22 Heste.

Paa Lunderup i Varde Sogn staldes 108 Øxne, 200 Faar og 4 Heste.

Antikviteter ved jeg ingen at anføre.

I Stendiget omkring Horne Kirkegaard sidder ved østre Indgang en Sten, ikke synderlig stor, hvorpaa der findes noget udhugget, ikke Runeskrift, hvad det skal betyde ved jeg ikke.

Herr Kaptein Teilmann har for nogle Aar siden beseet den, men kunde ikke læse sig til nogen Betydning.

Smaa Høje, som er opkastede ved Menneskehænder, findes her nogle faa af i begge Sognene, hvilke upaatvivlelig har været de gamles Begravelser.

Nisser, Trolde og slige Dyr har jeg ikke kunnet komme efter.

Diævelen har jeg kiendelig nok sporet, men alene i menneskelig Skikkelse.

Som noget Nyt maa jeg anføre at Øster-Nør Herreds Ting blev i sidst afvigte Aar ved en kongelig Resolution forflyttet fra Lyne til Sækbæk i Thorstrup Sogn.

I begge Sogne falder temmelig gode Marker til Rug og Boghvede, Byg saaes vel af Bønderne, men mere til Skade end Gavn, hvilket Herr Teilmann har indseet og erfaret, som derfor aldrig besaaer sine Marker med Byg, men alene med Rug og Boghvede. Overalt er Kornavlingen i disse Sogne, naar Nørholm undtages, ikke af nogen Betydning, thi Indbyggerne fortærer meget mere end de avler, saa at flere end den halve Del af dem maatte forføje sig andensteds hen, dersom de sorte Gryders Forarbejdelse ikke forskaffede dem deres Underholdning. Denne Frembringen der drives hos enhver Bonde i begge Sognene, som den giver Livets Ophold for Vedkommende, saa er den især fordelagtig for Landet, da Materialer koster intet. Her udfordres alene Kvinde-Arbejde og Mændenes Forretning bestaar alene i at hjemføre Ler og Sand og bort-

føre Gryderne til Hjerting og de paa en Snes Mile omkringliggende Kiøbstæder og Landsbyer.

Particularia min sl. Fader af selv opskreven, finder jeg følgende:

Aar 1696 paa Susanna Dag den 16. Juli, som var en Torsdag (Krabbernes Tegn staar i Almanakken paa det Aar for den 16. Juli) om Morgenen et Kvarter til 4 i klart Vejr, er jeg ved Guds Almagt uden Bræk og Lyde kommen til Verden og Guds allerhelligste Navn være Lov, født af en meget dydig, from og gudfrygtig Kvinde, Else Sophie Spend, og avlet ved sin ærlig og trofast Præstemand, som var Herr Ludvig Pontoppidan. Paa Justæ Dag den 19. Juli, som var det Aar en Søndag, har Gud i Naade antaget mig ved Daaben, hvor jeg blev kaldet Christian, frembaaren til Daaben af Herr Biskop Doct, Johan Braems Frue.

Den 11. Maj 1722 skrev jeg efterfølgende udaf en Bog, som jeg fandt hos min Broder i Fredericia, i hvilken min gode sl. Fader havde skrevet sit Vita og derved sine Børns Fødsel, som er et trohjertigt Ønske han til mit bedste den Tid har gjort: Gud lade ham fremvokse i alle christelige Dyder og forlene hannem Hukommelse og Forstand til alt det som godt er, og gjøre hannem omsider til sit Avls-Redskab for sin Menighed at tjene hannem som Enock, at han omsider arver det evige Liv. Dertil give ham Aand og Naade for Jesu Christi vor Sæles Biskops Skyld, Amen.

Jeg ved ikke selv, hvorfor jeg den Gang glemte at skrive tillige, hvem mine Faddere har været.

Rasmus Skolemester, i Aarhus velbekiendt, gik jeg i Skole hos til jeg var 7 Aar. Den første Præceptor jeg

havde var en gammel Student, hedde Biørn, som læste for mig, min Broder og en Del andre Børn i 2 Aar, logerede imens to Steder i Byen, nemlig til Lasses paa Hiørnet og til Peder Bojers. Siden tog min sl. Fader en Præceptor til os i Huset ved Navn Laurids Hemmensen en Gullander. Det varede kun fra Paaske til Mikkelsdag, thi da døde min sl. Fader den 27. September 1706 i sit Alders 59 Aar. Da vi fik en ny og anden, ved Navn Peiter Knudsen, som og ej varede uden et halvt Aar, til Paaske derefter, for min sl. Moders uformodentlig Død, som overvundet af Sorrig over min sl. Faders Død blev bortkaldet den 14. April 1707 i hendes Alders 35 Aar.

Mag. Mads Thrane, Sognepræst for Ormslev og Koldt Sogne i Ning Herred ved Aarhus, hvis Hustru Abild Andersdatter, Actonia som først havde haft Mag. Jacob Worm tilægte, var Næstsøskendebarn til min sl. Fader, tog mig til sig, at jeg skulde gaa i Skole med hans Søn, som var i Aar med mig. I hans Hus kom jeg der i mit 11 Aar.

Min første Præceptor der i Huset var Christen Friis, ham havde vi i 2 Aar, bedre havde jeg heller ingen før eller siden. Under ham lærte jeg at gjøre en god Stil og gjorde temmelig Fremgang i Græsk. Efter ham fik vi Christen Mortensen, Skive, var en god Lærer, men meget kaarsvillig¹⁾, hvorved og megen Tid hængik. Ham havde vi et Aar. Nogle faa Maaneder informerede Thomas Todberg os af Aarhus, men vi glemte mere end vi lærte, indtil vi ved Paasken 1710 fik en særdeles galant Karl til vores Information, som hed Christen Basballe, som var Broder til Cancelliraad Basballe, som havde tjent der tilforn, førend jeg kom der i Huset. Under ham gjorde vi i halvandet Aar tem-

¹⁾ Lystig. (Se Ordbog over det danske Sprog.)

melig god Fremgang, men blev dog noget forsømmede ved den sl. Kones Død.

Mag. Thranes andet Giftermaal og Forlovelse med Admiral Barfoeds Datter, som førte for meget Forlov med sig, samt Mag. Thranes fløttende til Viborg, hvor han blev Sognepræst til Domkirken, var vi heldags-tider¹). Christen Basballe døde samme Sommer, da han var kaldet til et Kald ved Randers, i Kjøbenhavn af Pesten, kom død ud af Byen og begravet hos sin Søster i Lillerød.

Peder Sparre, en Student i Bruuns Hus i Viborg, læste for os til vi fik en Lærer igjen, som var Laurids Vogensen, hvis Information varede ikkun et fierding Aar, thi Mag. Th. tog sin Søn fra Bogen, og satte mig i Viborg Skole, hvor jeg kom paa den anden Part i 5 Lektie. Høeren var Jesper Aabye, efter ham fik vi Peder Bræum, som flittig og lykkelig informerede.

Sidst i Aaret, ved Jul 1712, efter at jeg først i samme Aar strax efter Nytaar var kommen i femte Lektie, skete Translation, og avencerede jeg da til Mester-Lektie. Rector: Mag. Niels Schive, Conrector: Mag. Hans Ostenfeld, Lector: Theologi Mag. Bie. Aar 1714, imellem Paaske og Pintse-Festen tog Mag. Thrane mig af Skolen, over sin Misforstaaelse imellem Rector og ham, og som den gode sl. Mand var vel intestioneret for mig, og ønskede at contribuere til min Lykke, mens han levede, resolverede han, efter at han havde examineret mig, til at lade mig deponere samme Aar, som og skete. Han gav mig selv Testimonium til Akademiet, baade som sin Discipulo og Filio adoptivo. Vi var tilsammen det Aar 140 Candidati, hvoraf en fra Thisted blev rejiceret. Decanus var Doct. Casper Bar-

¹) Ubestemt Udtryk. Betyder antageligt: Var til Tider fri hele Dagen.

tholin, Rector, Magnif. Steenbuk, min private Præceptor blev Doc. Hokstad, som strax døde, i hvis Sted jeg udvalgte Professor Lintrup. Inscriptionen var Løverdags Formiddag og om Eftermiddagen rejste jeg af Byen og med mig fulgte en lige hæderlig R. ved Navn Peder Fog. Jeg var det første Aar efter at jeg havde deponeret hos mine Søskende, rejst til Aarhus og derfra til Hattinge, siden til Frederits, hvor jeg var i 6 Uger. Ved Mortensdags Tider gjorde jeg en Rejse til Viborg, og siden blev jeg i Hattinge indtil Marts Maaned 1715, da jeg rejste til Aarhus, og vilde til Kiøbenhavn for at sustinere Examen philosophicum.

Jeg havde kun faa Penge, og ikke fuldt 10 Rdl., hvorfor jeg var bange for at tage over Land og først til Callundborg, gik derfor Ombord med Lars Slagter fra Aarhus, som i samme Dage laa seilklar til Kiøbenhavn. Vi gik ud Tirsdagen den 7. Marts men ved slet Lykke, og i Storm udstaaet Elendighed og Livsfare, blev vi nødt til at gaa tilbage til Grenaa, hvor jeg Gudskelov kom Iland Fredag den 10. Marts, rejste saa syg og forkommen tilbage til Aarhus. Der konsulterede jeg Mag. Thrane ved et Brev, som raadede mig til at tage imod en Condition i Han Herred, og tillige studere til min Attestats, at jeg saa næstkommende Aar kun gjøre mig ganske klar fra Akademiet. Jeg fulgte hans Raad og kom i Condition strax efter Paaske 1715 hos Herr Hans Kiærgaard, Sognepræst for Haverslev i Han Herred, for at læse for hans Søn. Efter St. Hansdag fik jeg en forskrækkelig Koldfeber, som varede i 8 Uger, og var ellers den meste Tid der i Huset skrækkelig plaget af Melancolie, og var det første jeg fornam dette store Maleur, omend skjøndt jeg af Barnsben har været forsagt og tungsindet, mere end levendes og lystig. Jeg holdt for, at den mangfoldig Angest, jeg

i Foraaret udstod paa Vandet, havde fordrevet mit Blod. Jeg havde der ret god Lejlighed til at studere og gjorde absqve ducti alius temmelig god Fremgang i Theologi. De gode Folk vilde gjerne have beholdt mig, som den gode Mands Breve, hvilke han siden skrev til mig i Tanke at faa mig igjen, som og en hos mig, kan udvise og havde det været paa mit Gavn, længere at blive borte fra Akademiet, havde jeg og gjerne bleven i deres Tieneste. Men som det var Mag. Thranes Villie, at jeg der ej længere end et Aar maatte forblive, tog jeg Afsked med denne nogle Dage før Paaske 1716, og kom til Kiøbenhavn sidst i April. Den 11. Maj var jeg til Examen philof. Professor Lintrup var Dekanus, der blev 2 rejicerede, jeg fik Car. Laudabilem.

Jeg fik Logement i Klædeboderne i Ast Bakes Hus, hvor da boede en Jyde som hed Niels Pedersen, som og blev mit bestandige Logemente, undtagen en kort Tid, saalænge jeg var i Københav.

Jeg kjøbte Kost af Provsten, Mag. Hunnerup, som viste mig Locum ved det tredie Bord. Professor Lintrup bød mig Baccalaureigraden gratis, som jeg og tog imod for at faa Kosten for intet, som jeg og siden tærede paa tredie Aar, og avancerede til det 10. Bord, thi jeg kom ind ved det 4'de, saasom jeg var alt 2 Aar gammel Student.

Jeg studerede denne Sommer som Gud ved af al min Formue, og som jeg mærkede, at det var fornødent at have nogen Manduction, antog jeg tilligemed to andre, som var Jens Hasselager og Christen Heigaard, Mons Koch, som kom til os om Aftenen fra 5 til 6. Den 19. Oktober Mandagen paa Ptolomæi Dag var jeg til Attestats under Doct. Bartholin og Steenbuch. Af Doct. Hans fik jeg ikkun en qvæstion med 2 paafølgende

Instancer, af Steenbuch fik jeg 37 90 til Char. Laudabilem. Doct. Hans havde 3 Collegianter som bleve rejserede, som vare Grønbæch, Sandager og Thorup. Det var mærkeligt, en Karl ved Navn Jørgen Lang var til Attestats med, som deponerede med mig, stod næst neden mig til Examen Artium, næst over for mig en Exam. Philosophi, og fik en Charact. med mig, og atter næst over for mig en exam. Theolog. og fik og samme Caract. Han fik af Steenbuch 53 qvæst[ones].

Fra den Tid af blev jeg ved Akademiet, gik paa Klosteret i tvende Aar, men i tvende havde jeg Kosten hos Mag. Køliken og Kaasbøl, hvis Prædikener jeg havde. David Berendtsen og Peder Sørensen, hvis Børn jeg informerede, 1719, blev jeg kaldet til Cappelan for Horne Menighed, introduceret den 15. Søndag efter Trinit. Aar 1720 gift med sl. Præsident af Fridericia Andreas Vinterberg hans eneste Datter, Magrete Cathrine Vinterberg. 1722 in April kaldet til Nykøbing.

Paa et andet Sted finder jeg af min sl. Fader saaledes skrevet:

Farligheder, af hvilke Gud naadeligen har hjulpet mig:

1. Blev jeg betænkt at alle de Farligheder, af hvilke Gud har hjulpet mine Forfædre og især mine Forældre, i dem havde jeg og omkommet, om de havde omkommet.
2. Alle Vanskeligheder medens jeg i 40 Uger laa under Moders Hjerte.
3. Fødselens Besværligheder, hvori hverken jeg eller min Moder omkom.
4. Barndommens Farligheder, som jeg uvidende vel igiennemgik.
5. Ungdommens til mit 11. Aar især, hvorudi jeg

vistnok frivillig ofte haver givet mig, hvoraf jeg kun kan erindre disse som følger.

6. Da min Broder faldt i den stærke Strøm, faldt jeg med, og han blev reddet.
7. Da Lænkehunden bed mig tvært igennem min højre Haand i mit 8 Aar, kunde den have dræbt eller skiændet mig.
8. Smaakopper i mit 7 Aar.
9. Bylder paa min Hals i mit 6 Aar.
10. Alle Farligheder, aandelige og legemlige, fra den Tid til det 18 Aar, især deraf det sidste Slags 1709.
11. Det svære Gevæxt paa min Hals, som svandt.
12. Den haarde Sprinkelsyge, da Fornuften 5 Uger var borte, og Kræfterne, saa at jeg ej sikker kunde rejse mig af en Stol, staa eller gaa.
13. Nogle Gange faldt jeg af Heste, en Gang især paa Toften.
14. Væltet ovenpaa et Kornlæs, som i de Aar tiere skete.
15. Kunde let have omkommen ved den Gang ved Aaen.
16. Slap igjennem Isen paa Stadsgaards Sø.
17. Bidt i den venstre Haand af en stor Hund, hvor det store Ar sidder.
18. Fald ud i den dybe Dam, som var fuld af Grøder og ellers dyb.
19. En hidsig Syge, som dog ej var langvarig, 1710.
20. Faldt ned hovedkuls af Trappen i Viborg, 14 Trin høj, da Hovedet kom under en Kiste.
21. Viborg Sø, hvorpaa vi ofte roede og deri badede.
22. Foruden hver Rejse til Vands, den især 1715.
23. Den svære Feber samme Aar i Haverslev, men for alt en uskadt Samvittighed derfra.

24. Min Tid ved Akademiet, som gik med en eneste Sygdom, som var i Julen 1716.
 25. Heste løbsk for Vognen i Horne 1720.
 26. Den stærke Torden paa Vejen fra Viborg.
 27. Den haarde, skiønt korte, hidsige Feber 1720.
 28. Den Sygdom Aaret efter.
 29. Den i Herr Jørgens Hus 1719.
 30. Jystrup Sø i Siælland.
 31. Den heftige Feber i Nykøbing 1723.
 32. Skuddet ved Rosenkrantses Død.
 33. Den desperate Sygdom i 18 Uger her 1727.
 34. Den fuldkommen Farlighed ved Faldet af Hesten i Stranden 1728.
 35. Den Angest i Bondehuset i Siælland samme Aar, med den Rejse til Jylland af sine Omstændigheder.
 36. Den haarde Sygdom hvori jeg faldt den 3. Septbr. 1731, som varede 36 Uger, og jeg endnu finder Mindelser af.
 37. Den løbske Hest for Cariolen. Sit laus Deo sempiterna. Ebenezer.
 38. En farlig Sygdom hvori jeg faldt sidst i Juli Maaaned 1733, varede til 4 Fredag efter Paaske 1734, da jeg første Gang prædikede paa en Stol paa Kirkegulvet.
 39. En utænkelig tredie Dags Feber, hvori jeg faldt i November 1735 og kom ej ud før imod Pinsefesten 1736.
 40. Løbsk Hest i Æbeltoft.
 41. Storm og Torden Natten imellem den 15. og 16. Febr. 1734.
 42. Den Torden den 30. Juni 1741.
 43. Den svære Sygdom jeg faldt i den 3. Marts 1742. Dom I.
-

Atter paa et andet Sted findes følgende:

Min kjære Hustrues og mine Børn, som Gud naadelig haver skjænket os med lydeløse Legemer, derfor hans Navn være velsignet, hvilke vi paa Sjæls og Legems Vegne kan trolig opofre, til den evig Saliggjørelse og foregaaende sande Helliggjørelse, i hvad Lykke han selv ser der udi begge Henseender er den ej hinderlig, men beforderlig, den hans Forsyn den-
nem naadeligen beskjerme, ere:

1. Ludvig, født 1728, den 11. Dec., Cor. 8., p. m. en Lørdag Aften i en stærk Frost og dyb Sne. Døbt den 20. Dec. en Mandag, af sl. Herr Sigvald Snistorph. Edvard Hinceldejs Kone bar ham. Mag. Vellei Kone gik hos. Jomfr. Snistorph, den ældste, var Fadder, som og Mag. Pank, Ditlev Flindt og Henrich Flindt.
2. Hans, Fød den 11. Oktober, Onsdag Morgen Kl. 2½ 1730. Blev hjemmedøbt Søndagen derefter. Baaren af Mad. Pank. Mad. Hr. Povels gik hos. Mag. Flindt, Claus Flindt, Mag. Vellejus.
3. Johan August Stevers. Fød Palmesøndag 1734, døde samme Aar i Nykøbing, udi Advent.
4. Margrethe Cathrine. Fød i Æbeltoft den 27. August, Onsdag Aften Kl. 9, 1738, døbt den 29. ejusd. Baaren af Mad. Goe. Hr. Myginds Kone gik hos. Tester¹⁾: Jochum Nielsen, Niels Povelsen.
5. Anna Helvig. Fød i Aarhus den 20. Oktober 1740, Torsdag Aften Kl. 8, døbt den 23. ejusd. Baaren af Bispinde Hygom. Jørgen Rasmussens Kone gik hos. Kammerraad Pank, Apoteker Helms, Hans Matthiesen.
6. Charlotte Helene Sophia. Fød Pinseløverdag den 5. Juni 1745 om Morgenens Kl. 5¾. Døbt Torsdag

¹⁾ Daabsvidner.

den 10. ejusd. Baaren af Conferensraadinde Bielke. Jomfrue Althalt gik hos. Tester: Doct. Nannestad, Conrector Worm, Hr. Johan Lønborg. 1745. Hun døde den 10. August 1752.

Endnu paa et andet Sted staar dette:

Min sidste Villie, om Gud nu bortkalder mig i denne svære Sygdom, skrevet den 10. September 1733.

Min kjære Kone og Børn har jeg mundtlig sagt min Villie. Dem efter mit Hjertens Ønske betænke Gud i Naade.

Min Gjeld og mit Gods angaaende, da vil jeg at min Kone skal, om hun maa efter allernaadigste Dispensation, sidde i uskiftet Bo, og fornøje Skifteretten, som ifald Successor ej skal blive et billigt Menneske, hjælpe hende tilrette med Gaardkiøb, etc. Hun skal holde Auktion og flytte endog før Vinter, *si fieri qveat*, som dog knapt sker, saasom Successor først maa være kommen.

Mit Legeme angaaende: Da kun en Kiste. Sognefolket bær mig, nemlig Fogderne og Kirkeværgerne, det er 6, Jørgen Lollik, og de som ej drikker sig drukken, ialt 16.

Paa mit Epitaphio skal staa:

Hr. Christian Pontoppidan, som var født i Aarhus den 16. Juli 1696, af Stiftsprovsten sammested, Mag. Ludvig Pontoppidan og Else Sophie Spend. Ordineret til Capellan for Horne Menighed i Fyen 1719. Kaldet til Medtjener i Nykøbing 1722. Til Sognepræst for Thorkildstrup og Lillebrende Menigheder 1726.

Gift først med Magrethe Cathrine Vintersberg i 3 Aar, uden Livsfrugt. Siden med Anna Hansdatter Flindt . . . Aar, og af hende begavet med 2 Sønner Ludvig og Hans Pontoppidan. Døde . . . Anno . . .

Haver selv bekostet denne Grav og givet Pulpituret for denne Frihed.

Formoder Posteriteten ej forser sig og violerer de dødes Ret.

Lagde sit Legeme her til Hvile i et levende Haab til en glædelig Opstandelse.

Rigtig extraheret testeret

L. C. T. Pontoppidan.

*Afskrift af to Dokumenter som findes vedlagt
Indberetningen.*

Paa allerunderdanigst forehavende Ansøgning til Hans kongl. Maj., imellem os underskrevne Lauridts Lund, Sognepræst til Thorstrup og Horne Menigheder og Provst i Øster Herred og Olluf Bagger, Sognepræst til Wangs Præstegæld i Aggershus Stift i Norge, ang. at skifte mellem os, de os allernaadigst anfortroede Præste-Kalde, om det maatte være dens allerhøjstes Forsyn, ere følgende Conditioner akkorderede og af-talte:

1. Indgiver hver af os sin allerunderdanigste Memorial til Hans Kgl. Maj. om denne Naade til Skifte og Forflytning at erholde og i fald samme obtineres, da bekoster jeg Lauridts Lund begge Kaldsbrevenes Expedition af Cancelliet.
2. Tiltræder Hr. Olluf Bagger, Thorstrup Præstegaard fri, uden Skillings Udgift og Betaling.
3. Alt det Tømmer, tilligemed Deller¹⁾ som er indkøbt til at anvende for Thorstrup Præstegaards udvendige Bygning, beholder Hr. Olluf Bagger iligemaade uden Betaling.

¹⁾ 3: Fjæle.

4. Er akkorderet Hr. Olluf Bagger den halve Avling af Hø og alle Slags Korn, men al Straa-Foder til-
ligemed . . . , baade af Sognene og Præstegaarden
beholder Hr. Olluf Bagger for sig selv alene.
5. Nyder Hr. Olluf Bagger den halve Del af Naad-
sens Aaret af Thorstrup Kald, baade af visse og
uvisse Indkomster, alt ligesom Loven paabyder.
6. Hvis ydermere Udgifter og Bekostninger til An-
søgningen forhaabende Expedition kommer for
Hr. Laurits Lunds egen Regning, uden Hr. Olluf
Baggers Last og Besvær.
7. Imidlertid Ansøgningen drives er Thorstrup Præ-
stegaard saavel til Herberge som til Underhold-
ning til Tjeneste for Herr Olluf Bagger, hvorimod
for det
8. Olluf Bagger igjen overlader til Hr. Lund sit aller-
naadigste anbetroede Kald i Norge, Vang kaldet,
i Aggershus Stift, uden al Condition, allene paa
Hans Maj. nærmere forhaabende Naade, og som
de norske Kald efter Landsens Lov og Skik nydes.

At vi saaledes med hverandre, vel og venligen, ere
forenede og akkorderede, det tilstaar vi med vore
Hænders Underskrift, som siden paa behørig stemplet
Papir, saasnart samme erholdes kan, skal oversættes,
og til Vitterlighed med os tillige at underskrive, om-
bedes velærværdige Hr. Provst Fanøe og Hr. Hans Fri-
derick Bimmer.

Skrevet Hodde Præstegaard den 8. Sept. 1741

L. Lund O. Bagger

Til Vitterlighed efter Begiæring underskriver

P. L. Fanøe Hans Bimmer.

Udi forestaaende Aftale og sluttede Accord er gjort den Forandring som følger—

1. Den 3'die Post er saaledes forandret at Hr. Olluf Bagger nyder alene den halve Del af det anskrevne Tømmer, Deller og Mursten af hver Slags, som var indkjøbt til Præstegaardens ydermere Bygning. Den anden halve Del deraf beholder Hr. Laurits Lund selv og gjør sig saa nyttig som han bedst ved og kan.

Bemeldte Tømmer, Deller og Sten deles de imellem begge i to lige Dele.

2. Den fjerde Post som findes overstreget er af ingen Kraft.
3. Den 7'de Post saaledes aftalt og forandret, at Hr. Bagger med sin Kiereste og Barn samt Pigen Johanne nyder deres Underholdning ved Madm. Lund til næstanstundende Paaske. Hvorimod Hr. Bagger ej videre haver at prætere for sin egen Personsforplejning eller Kiørsel mellem Sognene for den øvrige Tid til Naadsens Aarets Udgang.

Til Stadfæstelse under begge vores Hænder.

Thorstrup Præstegaard d. 4. Januari 1742

L. Lund O. Bagger.

Jeg Christen Høst, Sognepræst for Helsing og Drøsselbjerg Menigheder i Siælland, kjender og gjør vitterlig at jeg haver solgt, skjødet og afhændet, som jeg og hermed sælger, skjøder og afhænder til min Successor, velærværdige Hr. Laurids Lund, Provst udi Øster Herred og Sognepræst for Thorstrup og Horne Menigheder, udi Ribe Stift i Jylland, bemeldte Thorstrup Præstegaards paastaaende og forefundne Bygninger, hvorfor han mig i Kraft af Commissairers

Kjendelse, afsagt udi meranmeldte Thorstrup Præstegaard den 24. September, An. 1731, forlængst rigtig har betalt 304 Rdlr. 4 mk. skriver: Tre Hundrede og Fire Rigsdaler, Fire Mark. mindste Skil. med meste, den sidste med den første, saa jeg og mine Arvinger ingen ydermere Lod, Del, Ret eller Rettighed haver til eller i benævnte Præstegaard og dens Bygning, men samme er og skal være velbemeldte Hr. Laurids Lund og hans Arvinger som et købt Kjøb og retmæssig Eendom alene tilhørig, fri Frelse for hver Mands Tiltale og Paaanke i alle optænkelige Maader, hvorfor jeg er og skal være hans rette Hiemmel og trygge Forsvar. Til Stadfæstelse under min egen Haand og hostrykte Signet med allertienstligst Begiering til de 2 højfor-nemme, gode Mænd velærværdige og højtærede, Rasmus Ritzer¹⁾, Provst over Vester Herred og Sognepræst til St. Jacobi og St. Nicolai Menigheder i Varde, samt ædle og velvise Sr. Johan Krag, Raadmand i Varde, Herredsfoged over Øster og Nør-Herred, samt By og Raadstueskriver og Hospitals-Forstander i Varde, med mig til Vitterlighed tillige at underskrive og forsegle.

Kirke-Helsinge den 17. April An. 1741.

C. Høst.

Beskrivelse over Nørholm og dens Byer Aar 1756.

Nørholm er beliggende i Thorstrup Sogn, Øster Herred, Lundenæs Amt, Ribe Stift, er i Landmaalingens nye Matrikul anslagen for Hartkorn af Gaardens Ejendom 34 Td. 6 skp. 2 fdk. Af Mølleskyld 8 Td. af Møllens Ejendom 2 Td. 6 skp. 1 fdk. 1 alb., af Fiskeriet 1 Td. som tilsammen er fri Hovedgaards Taxt, 46 Td.

¹⁾ Skal vist være Svitzer istedet for Ritzer.

4 skp. 3 fdk. 1 alb. Dog ligger egentlig at lade¹⁾ ikke uden Ladegaarden i Lundenæs Amt, thi Aaen som gaar imellem Borge- og Ladegaarden, som er den samme som gaar strax sønden om Varde, skjeller imellem bemeldte Lundenæs og Ribehus Amter, saa at Borggaarden tilligemed Møllen ligger i Skads Herred, Ribehus Amt, men er tilforn matrikuleret under Lundenæs Amt.

Gaarden er ellers en ældgammel Herregaard, saa at det ej er at udfinde, af hvem først er anlagt.

Borggaardens Bygning bestaar af 3 Fløje, og det vesterste, som viser mod Sønder og Nør med Enderne og er et stort grundmuret Hus, bestaaende af 24 Fag, 8 Alen højt under Loftet, bygget med Kvader-Stene, fra Grunden af Kjælderen indtil Vinduerne er Gjæstestuer og daglige Værelser. I den Nordre Ende af denne Fløj, hvor Storstuen har været, er over Kaminen udhugget i Sten de Winders Vaaben i den halve Del, og i den anden halve Del et Vaaben skilt i to Parter, af hvilke i den øverste er en fransk Lillie i den nederste Tavlemur. I den søndre Ende af dette Hus, hvor er en Gjæstestue, har ligeledes over Kaminen været udhugget i Sten ved den højre Side de Kragers Vaaben, nemlig 3 Krager midt i Skiltet og en Krage oven ud af Hjelmen, med disse Bogstaver: N paa den ene og K paa den anden Side af Vaabenet. Ved den vestre Side er udhugget et Vaaben hvis Skjel er paa tvert udskilt i to Dele, men saavidt kan skjønnes, har intet været tegnet i enten af Delene, undtagen at den ene Part er ophævet over den anden, af Hjelmen udstikker 13 Faner. Paa den ene Side af dette Vaaben staar disse Bogstaver: J. J. og paa den anden Side H. Neden under begge Vaaben: Was got fygit mir genyget Anno

¹⁾ at lade: at sige. (Vestjydske Dialekt.)

1609. Af Aarstallet skulde man slutte at Hans Lange har opført disse Stene siden han samme Tid ejede Gaarden, men af ligesaadan en Sten, som er over en Kamin i et Kammer i den mellemste Fløj, hvorpaa er udhugget forbemeldte de Kragers Vaaben paa den højre og et Vaaben med en Stjerne i den øverste Part i Skieltet paa den venstre Side, hvorimellem læses Niels Krag, Anno 1609, og oven over: Ut ignis ita aula, ses at disse Stene er førte fra en liden Gaard i Thistrup Sogn, Agerkrog kaldet, siden Niels Krag den Tid ejede Agerkrog, som sees af hans Epitapium i Thistrup Kirke, hvor han tilligemed hans Frue Jutte Høg ligger begravet. Heraf sees tillige hvad oven anførte Bogstaver vil sige.

Den mellemste Fløj, som viser med Enderne i Vester og Øster, bestaar af 24½ Fag. Og den østerste Fløj, som viser med Enderne i Sønder og Nør, og bestaar af 8 Fag, er af Bindingsværk, har tilforn været to Loftter høj, og af samme Højde som den grundmurede Fløj. Men den østre Fløj blæste om og faldt i Gravene i Kaptein Lassens Tid, og den øverste Etage af den mellemste Fløj blev aftaget og deraf sat en Stald eller Øxnehus. Disse to Fløje, nemlig den mellemste og den øverste, som blæste om, skal efter Bøndernes Sigende været flyttet fra forbemeldte Agerkrog i Christian Winds Tid, hvilken Beretning bestyrkes af ovenomtalte Stene. Neden for den østre Fløj ligger endnu et Stykke Hus i Borggaarden, som og viser med Enderne i Sønder og Nør, og bestaar af 17 Fag, hvori Brøggers, Borgstue med videre. I det nordøst Hjørne af Kjøkkenhaven ligger et Røg- og Haugehus, bestaaende af 6 Fag. Omkring Borggaarden har tilforn gaaet store Grave, hvorover var en Vindebro fra Borggaarden til Broen, som gaar over Aaen, der løber mellem Borg-

og Ladegaarden, men som disse Grave tildels var forfaldne, tildels uforføden, siden Borggaarden desuden er omgivet med Vand, nemlig med forbeholdte saakaldte store Aa paa den ene og Mølleaaen paa den anden Side, som skilles fra hinanden østen for Haven og Møllen, og løber sammen strax vesten for Haven, saa er de nu opfyldte, som tillige har gjort saameget desbedre Lejlighed til en smuk Kjøkkenhave østen for den øster Fløj. og en stor Frugthave som dette Aar er anlagt sønden for den mellemste Fløj.

Ladegaarden ligger til Nordvest fra Borggaarden og bestaar af 3 Fløje. Laden udgjør den sønderste Fløj, viser med Enderne i Øster og Vester, og bestaar af 31 Fag. Øxnehuset, som er det mellemste bestaar af 30 Fag og i det nordligste, som bestaar af 31 Fag, er Stald, Faaresti etc.

Neden for den øster Ende af denne Fløj staar en Tømmerlade, bestaaende af 11 Fag, hver Fag saa vid som halvanden ordinær Fag og viser med Enderne i Sønder og Nør. I dette Hus er hverken Vægge, Bielker eller Stolper, men staar paa Remmerne paa store Sten, ligesom en Teigllade, som det og har været ved Ølle-
vad, men blev 1754 flyttet derfra. Strax ved Gaarden paa begge Sider, ligger smukke og gode Enge, samt et kjønt Stykke Skov, som tilligemed Engene følger Aaen langs ned i Sydvest fra Gaarden, paa en Fierdingsvejs Distance omtrent, saa at Engene ligger mellem Aaen og Skoven, og Skoven mellem Engene og Agrene.

Til Gaarden er 1754 anlagt Teglbrænderi en halv Mil derfra paa Stundsig, en Bondebyes Mark, hvor brændes alle Slags Mur- og Tagsten.

Ved Gaarden er ellers en stor og god Rugmark, gode Enge, en fordelagtig Vandmølle med 2 Kværne som stedse kan male, og næsten altid har Malning. Gode

Fiskedamme, og et godt Lakse og andet Fiskeri, hvorved er den Herlighed, at omskjønt Gaarden den største Del ingen ejer paa enten Siderne af Aaen, har den dog i Kraft af de derom erhvervede gamle Dokumenter, saavel som upaaanket Brug, saalænge man kan mindes, fri Fortog og Rettigheder at drage med Vaad paa begge Sider af Aaen, lige til Varde Bro.

Til Gaarden ligger for nærværende Tid en 300 Td. Hartkorn Bøndergods, en Stampemølle, en Korn-Vandmølle —, foruden forbemeldte Gaardens Møller, og 7 Kirker, Thorstrup og Horne, Hodde og Tistrup, Ansager, Alslev og Hostrup Kirker.

Paa den staldes sædvanligen foruden Tillæg af Tiender 74, og fødes 42 Stk. Stude, foruden sædvanlige og behøvende Bæster, Køer og Faar.

Gaarden har sin egen Birkeret, som den er forundt Ivar Wind af Kong Christian d. 4, ved Patent af 24. Mai 1647. Men som en Del af Godset i Christian Bildes Tid til adskillige i Gjelds Betaling blev udlagt, saa at Gaarden blev ukomplet, blev Birket ved Rescript af 20. Decbr. 1687 henlagt til Øster-Nør Herreder, saalænge til Gaarden igjen blev kompletet og kom i privilegertes Hænder, hvilket da nu forlængst er sket. Er der heller ingen Tvivl paa, det jo og allernaadigst blev bevilget at oprette Birket igjen, saasnart derom blev gjort Ansøgning.

Saavidt som med vished af gamle og gyldige Dokumenter har været at udfinde har Gaardens Ejere Tid efter anden været følgende:

1. ste Ejers: Strange Nielsen, har ejet Nørholm 1440, 1441, 1442, som sees 1: Af en Kong Christian en Dom Fiskeriet angaaende. 2: Af et Sognevidne af 12 Mænd Hr. Strange Nielsen har erhvervede i

samme Materie. 3: Af en Biskop Knuds og fleres Dom det samme angaaende.

Efter ham kommer hans Søn:

2. Ejer: Claus Strangesen, hvis Efterleverske
3. Ejer: Frue Carine med hendes Sønner, Niels Clausen og Thorkild Clausen og deres Søsken 1523 og 1524 har været Ejer af Gaarden, i hvilket næstmeldte Aar dem af Kong Frederik den 1'ste er skjød det Nørholms Mølle, med Mølledam og Rettighed i Varde Aa, samt adskillig omkring Gaarden liggende Eiendom, som den Gang var under Kronen, og hvoraf en Del efter samme Skjødes Formelding af Dronning Margrete tilforn var kjøbt af Ribe Domkirke og Capitel. Samme Skjøde byder blandt andet tillige paa de Volde og Forborge ved Nørholm, hvad derved sigtes til kan ej vides, siden ingen Spor til sligt er at se ved Gaarden, men en Fierdingvej derfra, ligeover for en Bondegård som kaldes Carlsgaarden, er i Engen ved Aaen endnu kiendelige Spor af Volde, Grave og sligt. Om det er denne Ejendom som hermed sigtes til i Skjødet lades vel rimeligt, men kan for vist ej siges, ej heller er det let at fatte, hvortil disse Volde med Grave omkring ere opførte midt i en Eng til vilde Mark, medmindre man vilde sige, at det er sket, for derfra at kunde beskyde smaa Fartøjer, som i Ufredstider maatte komme op med Aaen fra Vesterhavet og Hjerting Fjord af, da det er bekiendt, at Aaen, som nu sammesteds er grund, har tilforn overalt været sejldyb for saadanne smaa Fartøjer. Denne Gisning er saa meget desmere rimelig, som ved Aaen strax væsten Varde sees ligeledes to smaa Skandser, der ventelig i samme Henseende er anlagte.

4. Otto Clausen, som af forbemeldte Claus Strangesens Sønner, der efter at han efter Formodning har udløst sine Søskende, har ejet Gaarden 1531 til 1571, da han døde i Ribe, og tilligemed hans Frue Dortha Daa ligger begravet i Thistrup Kirke, som sees af hans Epitaphium sammesteds. Denne Otto Clausen havde Trætte med Varde By angaaende en Vandmølle, som Byen havde opbygget til Fornærmelse for Nørholms Enge og Fiskeri, som sees af en Herreretsdom¹⁾ afsagt af Kong Christian den 3'die 1542, hvorved er mærkeligt, at alles højstbemeldte Konge, ved nogle af Rigets Raad, havde selv begivet sig til Aastedet for at besigtige Lejligheden og da forligte de stridende Parter saaledes, at Møllen skulde ved Magt blive, men Varde By skulde til Nørholms Ejere svare Halvparten af alt hvis Møllen indrentede, men selv holde Møllen vedlige og naar den forfaldt, og ikke blev holdt ved Magt, skulde Varde By optage og oprykke de Stene og Pæle de havde sat udi Aaen.

Denne Herre-Rette Retsdom²⁾, som 1643 af Kong Christian den 4'de og 1679 af Kong Christian den 5'te er confirmeret, udviser og at Otto Clausens Oldefader, forbemeldte Strange Nielsen, har allerførst slaaet Nørholms Laxegaard, hvilke nu er forfalden og ej holdes vedlige, siden Mølleslusen gjør den samme Virkning og hindrer Laxenes videre Opgang, hvor de da i Aaen kan tages med et Vaad.

Efter Otto Clausen fik hans Søn

5. Claus Strangesen Nørholm, som befindes at have ejet den 1583, men hvorlænge og hvorledes den er

¹⁾ Rettertingsdom.

²⁾ do.

kommen fra denne Familie, som skal være den samme som nu de Schessteders, derom kan intet vist siges. Men fra 1609 til 1631 har

6. Hans Lange ejet Nørholm.

Samme Aar 1631 har han skiødet Gaarden til ovenbemeldte

7. Iver Wind, en af Rigens Raad, som og i en Del Brevskaber kaldes øverste Sekretær, samt Befalingsmand sammesteds over Lister Lehn, sammesteds over Lundenæs Lehn, og sammesteds udi Dalum Kloster.

Denne Iver Wind, som var gift med Fru Helvig Schinkel, har, som der siges, bygt den store, grundmurede Fløj i Borggaarden paa Nørholm, som oven er anmeldt. 1647 købte han Agerkrog af Hans Schaede og lagde til Nørholm, med en Del andet Gods.

Samme liden Gaard beboes nu af Bønder, men har tilforn været en fri Sædegaard, beboet af Adel, i hvilken Henseende den og endnu er tiendefri. Og 1652 havde han Proces med Varde By angaaende Byen vilde ej i Mindelighed, efter foranskrevne Fordrag af 1542 optage de Stene og Pæle de havde sat udi Aaen, efter at den omtvistede Mølle var øde og ej blev holdt ved Magt, i hvilken Sag fandt endelig Commissariedom saaledes at Byen, som optog Pælene mens Sagen paastod, skulde betale 60 Rdlr. i Processens Omkostninger til Iver Wind, formedelst de ikke havde strax efterkommet ovenmeldte Fordrag.

Efter ham fik hans Søn

8. Christian Gaarden 1661, efter at han havde udløst hans mange Søskende.

Disse Winder (om begge kan dog ej siges for-

vist) staar i Thorstrup Kirke i en aaben Begravelse i Choret under Jorden. Hvorlænge Christian Wind, som var gift med Frue Mette Krabbe, har ejet Nørholm er ikke til at udfinde, men 1682, 85 og 86 har

9. Christian Bilde, som saavidt kan sluttes har været en Søstersøn af Christian Wind, ejet Gaarden 1686.
10. 1686, den 14. Januar fik Landsdommer Lassen, som siden blev Kancelliraad, og til sidst Justitsraad, Udlæg i en Del af Nørholms Gods.

Nogen Tid efter blev han Ejer af Gaarden men naar findes ingen Efterretning om. Saa meget er vist, at 1711 ejede han den.

Efter ham fik hans Søn Captein

11. Friederich Lassen Nørholm.

I hans Tid kom meget Gods samt Øsse og Næsborg, Lyhne og Kvong Kirker fra Gaarden for Gæld, ligesom og de 5 Kirker Thorstrup, Horne, Hodde og Tistrup og Ansager Kirker i hans Tid formedelst Brøstfældighed bleve configverte efter Mag. Friedlieb i Ansager hans derom gjorte Angivelse og Sags Anlæggelse. Captein Lassen købte vel Kirkerne igjen, men Kongen forbeholdt sig jus Vocandi til bemeldte Kirker, hvorved denne Rettighed fragik Kirkerne og deres efterkommende Eiere.

De vare dog ej i saa ussel Stand, at de jo efter Beretningen kostede paa Auktionen 3530 Rdlr. 4 mk. 5½ sk., da de dog, foruden Reservation af jus Vocandi, blev solgt med de Vilkaar, at Kjøberen skulde sætte dem i behørig Stand.

Mag. Friedlieb blev siden kaldet til Mariager, ved hvilken Lejlighed og efter hvis Forestilling

forbemeldte Kapitel skal være bleven givet til Mariager Kirke, som hermed, saavidt Summen angaar, kommer overens.

Efter Kaptein Lassen fik

12. Stephan Ehrenfeld Nørholm 1727, som sees af det derpaa udgivne Auktionsskiøde, der tillige forklarer, at Hr Peder Bentsøn havde Gaarden i Pant og i Mangel af Betaling, lod sig indføre i Gaarden eller dens Værd, saa at det var efter Creditors Foranstaltning, at Gaarden blev forauktioneret.

Bemeldte Stephan Ehrenfeld bemøjede sig yderlig med at samle og oprette, hvad Captein Lassens Tid var adspredt og forfalden, saa at Gaarden saavidt gjørligt vandt lige saa meget i dennes som den havde tabt i forriges Værn. Han var en Søn af Niels Nielsen til Enderupholm. Blev født den 3. April 1680, adlet 1719, døde den 17. Marts 1741. Og tilligemed næstmeldte hans Frue ligger begravet i Nykirke.

Efter ham fik hans Enke

13. Fru Maria Schultz Gaarden. Hun var født paa Lundenæs den 11. November 1694. Kom i andet Ægteskab den 9. Marts 1742 med Etatsraad Teilmann til Skrumsager, og døde den 3. April 1746.
14. Etatsraad Christian Teilmann, som var Amtmand over Lundenæs og Bøvlinge Amter, var født i Ribe den 31. Marts 1689. Han var først gift med Justitsraad og Landsdommer Thøger Reenberg til Ristrup hans ældste Datter, Christine Marie Reenberg, som døde den 4. December 1724. I dette Ægteskab avlede de tilsammen 4 Sønner og 3 Døtre, nemlig Hans Teilmann, Løitenant ved Søetaten, som 1742 døde i engelsk Tieneste under

Lissabon. Magdalene Teilmann, som 1742 den 12. Januar kom i Ægteskab med Consistorialraad Jermiin til Ausumgaard, og døde samme Aar den 9. November i Barselseng med en Datter, Christine Marie Jermiin, som lever endnu. Johanne Teilmann, som døde i sit andet Aar. Ingeborg Christiane Teilmann, som 1749 kom i Ægteskab med Secretære Worm til Bramminge. Thøger Theilmann, Captein ved Infanteriet, som fik Enderupholm, og dette Aar er forlovet med Magrete Bentzon en Datter af Oberstløjtnant Bentzon til Heinet.

15. Andreas Carl Teilmann til Riistrup, som fik Skrumsager efter dennes Faders Død, som skete den 2. Januar 1749.

Bemeldte Justitsraad Teilmann kom dette Aar i Ægteskab med Mette Gersdorff, en Datter af Oberstløjtnant Gersdorff til Kiergaard.

Etatsraad Teilmann med hans første Frue ligger begravet i Sønder-Bork Kirke, som sees af hans Epitaphium sammesteds.

Disse tre næstmeldte Brødre bleve nobillerte.

Beskrivelse over Lunderup og dens Byer Aar 1756.

Lunderup er beliggende i St. Jacobi Sogn i Varde, Vester Herred, Riberhus Amt og Stift, dog svarer den i Henseende til Jurisdictionen under Øster Herred, Lundenis Amt, af hvilken Aarsag vides ikke.

Er anslagen i Landmaalingens nye Matricul for Hartkorn 17 Td. 4 skp. 2 alb.

Borggaardens Bygninger bestaar af 3 Fløje, hvoraf de 2 som viser i Øster og Vester med Enderne, ere bygte af Peder Nielsen, den søndre Fløj af disse be-

staar af 9 Fag og den nordre af lige saa mange. Den mellemste og største Fløj, som viser Sønder og Nør med Enderne og bestaar af 19 Fag er opbyggt af ny 1746 af Etatsraad Teilmann.

Det gamle Hus som stod sammesteds tilforn, var og sat op af Peder Nielsen, men var af Ælde brøstfældig og forfalden.

Ladegaarden ligger Vesten for Borggaarden, bestaar ligeledes af 3 Fløje, hvoraf tvende, som udgjør det mellemste, bestaar af 26 Fag og viser med Enderne i Sønder og Nør. Af Sidefløjene, som viser i Øster og Vester med Enderne, bestaar den søndre Fløj af 22 Fag, den nordre af 36. Strax Søndre for Gaarden løber Varde Aa, Nordvest for den ligger en liden Lund. Til Gaarden ligger en temmelig god Rugmark, samt mange og ypperlige Enge, som tildels ligger tæt om paa begge Sider af den.

Desuden bruges under Gaarden en Del gode stug Enge, beliggende vesten Varde, ansat for Hartkorn 4 Td. 1 skp. 2 fdk. 2 alb., hvoraf svares Skat. Samme stug Enge tilligemed flere Lunderup Enge er solgt den 10. Februar 1665 fra Kronen, med Relutionsret til Erich Kragh, som samme Aar, og under samme Vilkaar, afstod dem igjen til Peder Nielsen.

Relutions-Rettighederne blev siden overdragen til Stephan Ehrenfeld 1719, som den Gang ejede Lunderup. Denne gode Engbjergning gjør tildels, at paa Gaarden kan staldes et 100 Stk. Stude, foruden sædvanlige og behøvende Køer, Faar og Bæster.

Af Bøndergods ligger til den en 300 Td. Hartkorn samt 2 Korn-Vandmøller.

Saavidt som har været at udfinde, har Gaardens Ejere Tid efter anden været følgende:

1. Otto Krag har ejet den 1611, som sees af hans

Epitaphium i Jacobi Kirke i Varde, der tillige forklarer, at han døde samme Aar i Halland i Halmstad og der ligger begravet. Hans Frue var Cathrine Brockenhus som hendes Epitaphium sammesteds formelder at være død den 3. Juni 1612 at ligge begravet i bemeldte Jacobi Kirke.

Herefter befindes

2. Jochum Brochenhus til Lerbæk 1622, den 2. Juni, at have skiødet Lunderup til
3. Hans Lange til Mølholm, den var den Tid beboet af Bønder, og sees af Skiødet at have svaret i Landgilde: Rug 6 Ørter, Byg 4 Ørter, Smør 1 Td., Honning 1 Td. Staldoxe 1, Skovvogn 1, Svin 1, Faar 1, Lam 1, Gaas 1, Høns 2. Efter ham kommer
4. Bendix Norby, har ejet Lunderup 1652, efter ham kommer
5. Christian Norby, som ventelig har været en Søn af næstforrige. Hans Enke
6. Fru Mette Mormann befindes at have skiødet Gaarden 1679, den 1. Marts til Peder Nielsen, efter at han den 15. Januar næste for ved hende faaet kongl. Bevilling at maatte sælge den fra sine umyndige Børn.

Bemeldte

7. Peder Nielsen var født paa Lundøgaard ved Skive af Bondestand, tjente omsider en Del Aar som Slotsskriver paa Lundenæs, da den tilhørte Kronen. Siden blev han Provstiskriver, døde paa Lunderup i sit 88 Aar og tilligemed hans Hustru Maren Stephansdatter ligger begravet i Nicolai Kirke i Varde under Prædikestolen, hvor tillige sees, at han har gjort Altertavlen der i Kirken og ladet Prædikestolen og Daaben staffere.

Med Gaarden, tilligemed Danisgaard og Asen-

gaards Marker, fik han ialt ikke mere end 31 Td. Hartkorn men sammenkøbte og samlede Tid til anden saa meget, at han omsider fik den completeret 1691, som er det største den har været completeret, saavidt man har kunnet komme efter.

Efter ham fik Svigersønnen

8. Peder Lauridsen Gaarden, han var Raadmand og Kiøbmand i Ribe. Døde 1707 og tilligemed sin Hustru Karen Pedersdatter, som døde 1700, ligger i ovenbemeldte Begravelse i Nicolai Kirke.

Efter ham kom hans ældste Søn

9. Peder Pedersen Baggis, som fik Gaarden ved Accord af sine Medarvinger. 1716, den 20. April solgte han den til
10. Niels Christensen Tonbo, som d. 9. April 1717 solgte den igjen til
11. Johannes Møller, en Søstersøn af Hr. Ehrenfeld, ved Skjøde af 28. Maj 1718 fik bemeldte
12. Stephan Ehrenfeld den af Johannes Møller i Mage-skifte med Breininggaard.

Fra den Tid har Lunderup haft samme Skjæbne og Ejere som Nørholm.
